

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного
управління**

Асоціація науковців України

«Наука і техніка сьогодні»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*

Випуск № 1(42) 2025

Київ – 2025

УДК 378.018.091.3:004:[316.77:004.77]:[378.4:61]

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-1\(42\)-783-789](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-1(42)-783-789)

Мурзіна Олена Анатоліївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медичної фізики, біофізики та вищої математики, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, м. Запоріжжя, тел.: (+38)0671664417, <https://orcid.org/0000-0002-6968-5525>

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Анотація. У статті в теоретичному та практичному аспектах схарактеризовано особливості застосування медіатехнологій в освітньому процесі на етапі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті. Зауважимо, що використання сучасних технологій інтерактивного навчання при підготовці майбутнього лікаря сприяє підвищенню мотивації студентів до майбутнього професійного розвитку та формуванню у них медіакомпетентності. Використання медіатехнологій майбутніми лікарями у процесі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті розширює можливості активації пізнавальної діяльності, удосконалення набору загальних логічних прийомів мислення й набору спеціальних прийомів розумової діяльності, а також підвищення ефективності методів навчання. Виділено основні підходи щодо застосування медіатехнологій в освітньому процесі закладів вищої медичної освіти. Розкрито особливості та сучасний стан застосування медіатехнологій як засобу формування медіакомпетентності майбутніх лікарів у процесі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті. Визначено основні функції медіатехнологій в освітньому процесі закладів вищої медичної освіти.

Практичне застосування медіатехнологій здатне вдосконалити або навіть частково замінити в освітньому процесі класичні методи навчання, зокрема методи усного викладу навчального матеріалу (лекція, розповідь, пояснення та ін.), методи наочного й практичного навчання, методи закріплення отриманих знань, методи самостійної роботи.

Визначено цілі застосування медіатехнологій майбутніми лікарями у процесі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті: сприймати, оцінювати та інтерпретувати медіаінформацію; розвивати критичне та аналітичне мислення; формувати мотивацію щодо роботи в медіапросторі; вміння отримувати та передавати медіаінформацію; здатність протидіяти медіаманіпуляціям; вміння використовувати медіатехнології в навчання та професійній діяльності; вміння створювати власний медіапродукт.

Впровадження в освітній процес медіатехнологій сприяє ефективному формуванню медіакомпетентностей майбутніх лікарів на етапі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті.

Ключові слова: медіакомпетентність, медіатехнології, медіазасоби, доклінічна професійна підготовка, медіасередовище.

Murzina Olena PhD (pedagogical sciences), associate professor department of Medical Physics, Biophysics and Higher Mathematics, Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Zaporizhzhia, tel.: (+38)0671664417, <https://orcid.org/0000-0002-6968-5525>

THE USE OF MEDIA TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF MEDIA COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS

Abstract. The article describes the features of the use of media technologies in educational process at the stage of preclinical professional training at a medical university in theoretical and practical aspects. It should be noted that the use of modern interactive studying technologies in the training of a future doctor helps to increase students' motivation for future professional development and the formation of their media competence. The use of media technologies by future doctors in the process of preclinical professional training at a medical university expands the possibilities of stimulating cognitive activity, improving the set of general logical thinking techniques and a set of special techniques of mental activity, as well as increasing the efficiency of teaching methods. The main approaches for using media technologies in training process in higher medical educational institutions are outlined. The main features and current state of applying media technologies as a means of forming media competence of future doctors in the process of preclinical professional training at a medical university are revealed. The main functions of media technologies in training process in higher medical educational institutions are determined.

The practical application of media technologies can improve or even partially replace classical teaching methods in training process, in particular methods of oral presentation of educational material (lecture, storytelling, explanation, etc.), methods of visual and practical training, methods of knowledge consolidation, methods of individual work.

The goals of the application of media technologies by future doctors in the process of preclinical professional training at a medical university are determined: to perceive, evaluate and interpret media information; to develop critical and analytical thinking; to form motivation for working in the media space; the ability to receive and transmit media information; the ability to counteract media manipulations; the ability to use media technologies in training and professional activity; the ability to create their own media product.

The introduction of media technologies into training process contributes to the effective formation of media competencies of future doctors at the stage of preclinical professional training at a medical university.

Keywords: media competence, media technologies, media tools, preclinical professional training, media environment.

Постановка проблеми. З урахуванням воєнного стану, потреб, інтересів та можливостей сучасної молоді в освітній процес закладів вищої медичної освіти впроваджуються сучасні медіатехнології. Це відіграє важливу роль у підвищенні якості вищої медичної освіти, оскільки професійна діяльність майбутніх працівників системи охорони здоров'я стає все більш залежною від використання сучасних інформаційних та цифрових технологій, створення власного медіапродукту для просування своїх ресурсів та послуг, розв'язання проблем медіабезпеки та профілактики здоров'я через засоби масової інформації [4]. Саме тому в студентів медичного університету має бути сформована медіакомпетентність. Медіакомпетентність стає важливим елементом професійної досконалості майбутнього лікаря, а тому її формування набуває особливої актуальності. Зважаючи на зазначене вище, одним із провідних завдань закладів вищої медичної освіти є підготовка таких фахівців, які зможуть вдало використовувати в професійній діяльності сучасні медіатехнології, адекватно сприймати, аналізувати та використовувати медіаінформацію, володіти навичками критичного мислення та вміти створювати власний медіапродукт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом дослідники приділяють увагу теоретичним та практичним питанням медіаосвіти, зокрема формам та методам організації медіаосвітньої діяльності в закладах освіти (Н. Духаніна, Л. Найдьонова, Г. Онкович); питанням підготовки фахівців із використанням медіаосвітніх технологій (А. Бондаренко, Т. Кристопчук, М. Пайкуш).

Науковці наголошують на необхідності формування у суб'єктів пізнання навичок і вмінь різнобічно опрацьовувати медійний матеріал, що передбачає його аналіз, інтерпретацію, структурування і створення концептуальних моделей (С. Жаботинська, М. Житарюк, D. Rumelhart). Це значною мірою стосується і сучасних лікарів, а відтак, формуванню їх медіакомпетентності слід приділяти значну увагу ще на етапі навчання, оскільки саме тоді закладається фундамент їх професійної підготовки.

Мета статті полягає у вивченні особливостей упровадження медіатехнологій у формуванні медіакомпетентності майбутніх лікарів у процесі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті.

Виклад основного матеріалу. Важливість якісної підготовки майбутнього лікаря потребує комплексного підходу при викладанні природничих і

фахових дисциплін, а саме: активізації мотиваційної системи у студентів, на яку можна впливати й індивідуального підходу до кожного з них; обов'язкового проведення міждисциплінарної інтеграції при розгляді питань кожної теми; виокремлення і фіксування викладачем головних питань при обробці великого масиву інформації; продуктивного вивчення термінології; розгляду клінічних ситуаційних задач, які актуалізують професійне мислення [6].

Сучасна вища медична освіта відходить від інформативної парадигми навчання, орієнтованої на передавання знань, формування вмінь та навичок, і переходить до компетентнісної, заснованої на формуванні здатностей до оволодіння професією майбутнім лікарем. Тому пріоритетним у її розвитку має стати співіснування двох стратегій навчання – «традиційної та інноваційної, тобто формування готовності особистості студента-медика до динамічних змін у суспільстві шляхом розвитку різноманітних форм клінічного мислення, а також його особистісного становлення» [7].

Використанням інформаційних технологій в освітньому процесі потребує не постійної самоосвіти як викладачів так і студентів. На думку Л. Бондар, інформаційні технології змінюють структуру традиційної суб'єкт-об'єктної педагогіки, у якій студент стає особистістю, яка прагне до самореалізації [1].

Використання медіатехнологій розширює можливості активації пізнавальної діяльності, удосконалення набору загальних логічних прийомів мислення й спеціальних прийомів розумової діяльності, а також формує медіакомпетентність майбутніх лікарів у процесі доклінічної професійної підготовки.

Використання медіатехнологій сприяє формуванню в студентів критичного мислення, більш ефективного засвоєнню навчального матеріалу. А саме вміння професійно орієнтованого критичного мислення, як вважає Г. Онкович [5], допомагає складати незалежні судження та приймати компетентні рішення у відповідь на інформацію, передану каналами масової комунікацій, що сприяє формуванню медіакомпетентності лікаря.

Під поняттям медіакомпетентність особистості ми вважаємо як сукупність її знань, умінь, здібностей, що сприяють пошуку, відбору, інтерпретації, використанню, оцінюванню, критичному аналізу, створенню та передачі медіаінформації [4]. Медіакомпетентність допомагає особистості критично мислити, що допомагає формувати певне розуміння та прийняти компетентні рішення у відповідь на медіаінформацію, яка передається каналами мас-медіа.

У рамках нашого дослідження під медіакомпетентністю майбутніх лікарів розуміємо їх компетентність щодо застосування медіатехнологій у професійній діяльності. Використання медіа в освітньому процесі університету є важливим засобом підвищення якості вищої освіти оскільки професійна діяльність майбутніх фахівців все більше пов'язана із застосуванням сучасних

інформаційних технологій, створенням власного медіапродукту для просування своїх ресурсів та послуг та вирішенням проблем медіабезпеки через засоби масової інформації. Тому майбутні лікарі повинні впевнено орієнтуватися в медіасередовищі, володіти навичками створення власного медіа продукту [4].

Практичне застосування медіатехнологій здатне вдосконалити або навіть частково замінити в освітньому процесі класичні методи навчання, зокрема методи усного викладу навчального матеріалу (лекція, розповідь, пояснення та ін.), методи наочного й практичного навчання, методи закріплення отриманих знань, методи самостійної роботи.

На думку І. Дичківської, інноваційні форми містять такі підходи до навчання [2]:

- 1) інтерактивні методи викладання;
- 2) використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів.

Можливості медіатехнологій у процесі організації самостійної роботи майбутніх лікарів набагато ширші, оскільки забезпечують умови для самореалізації, самоорганізації, саморегуляції, самоактуалізації. Їх використання сприяє формуванню в студентів критичного мислення, ефективнішому засвоєнню навчального матеріалу. Так, наприклад, під час дистанційної освіти при вивченні навчальної дисципліни «Гістологія та цитологія» застосовується віртуальний мікроскоп.

Саме віртуальна мікроскопія полягає у створенні електронних ресурсів, які надають доступ до колекцій мікроскопічних зображень різних об'єктів у широкому діапазоні збільшення з можливістю їх цифрової комунікаційної передачі. Перевага віртуальних мікроскопів полягає у змозі перегляду зображень широкою аудиторією здобувачів, у майже в необмежній кількості [9]. Тобто застосування віртуальних мікроскопів у навчанні розширює можливості спостереження та формує медіакомпетентність майбутніх спеціалістів. Для прикладу, колекції, складені цифровими фото, мають високу роздільну здатність, то багатократно їх збільшення не впливає на якість зображення, що не завжди вдається досягнути при перегляді за допомогою фізичного мікроскопу [9].

На думку В. Харитонова, суттєвою перевагою навчання з використанням віртуального мікроскопа є одночасність спостереження за препаратом викладачем і групою студентів як під час онлайн-навчання, так і в офлайн-режимі, коли є змога вивести мікроскопічне зображення об'єкта дослідження на великий екран аудиторії [8]. Віртуальну мікроскопію за цією методикою можна проводити у комп'ютерних класах навчального закладу.

Інший приклад використання інформаційно-комунікаційних технологій спостерігаємо при вивченні майбутніми лікарями анатомії людини, використовується прилад «Анатомічний стіл» та 3D ORGANON. Цей прорив у вивченні анатомії людини здійснено за допомогою 3D технологій. Електронні 3D атласи з анатомії людини дають змогу побачити об'ємне зображення тіла людини й окремих органів, є доступними для використання, легко встановлюються на ноутбук або смартфон, які є майже у всіх студентів [3].

Сьогодні, як ніколи, набули широкого застосування такі новітні інноваційні технології, як: цифрові бібліотеки (доступ до цифрових інформаційних ресурсів); цифрові підручники (забезпечують формування нових знань і навичок та доступ до накопичених знань); тестові системи (оцінювання та перевірка знань); тренажери (формування практичних навичок); експертні системи (прийняття рішення); медіасередовище (дає змогу здійснювати віддалений доступ до медіаресурсів); анатомічний стіл; 3D ORGANON [3].

Так, наприклад, при вивченні навчальної дисципліни «Анатомія людини» 3D анатомічний стіл дає змогу обертати зображення і детально розглянути кожний орган, вивчити ділянку тіла людини від поверхневих до найглибших шарів, побачити взаємне розташування органів, та що дуже важливо кровопостачання та іннервацію всіх анатомічних структур. Завдяки використанню медіатехнологій процес вивчення складного предмету стає цікавим, захопливим та набуває дослідницького характеру, що забезпечує умови для самореалізації, самоорганізації, саморегуляції, самоактуалізації та самоідентифікації в майбутній професійній діяльності [3].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, впровадження в освітній процес запропонованих технологій (інформаційно-комунікаційних, мультимедійних, дистанційних, цифрових, 3D) сприяє ефективному формуванню медіакомпетентності майбутніх лікарів у процесі доклінічної професійної підготовки в медичних університетах. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок вважаємо виокремлення психолого-педагогічних умов упровадження медіатехнологій у формування медіакомпетентності майбутніх лікарів у процесі доклінічної професійної підготовки в медичному університеті.

Література:

1. Бондар Л. А. Аналіз становлення проблеми самостійної навчальної діяльності в українській школі і педагогіці. Педагогіка вищої та середньої школи: [Зб. наук. праць]. / заг. ред. академіка В. К. Буряка. Кривий Ріг, 2011. № 32. С. 132-140.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Мурзіна О. Грінівецька Н., Вовченко М., Щербаков М. Анатомічний стіл як найбільш технологічно вдала система візуалізації в медичній освіті. *Молодь і ринок*. 2023. № 8/216. С. 106–110.

4. Мурзіна О. Суть, зміст та структура медіакомпетентності лікаря. *Неперервна професійна освіта: теорія та практика*. 2021. № 1 (66). С. 21–29.
5. Онкович Г. В. Медіакомпетентність фахівця. Київ, 2013. 286 с.
6. Пайкуш М. А. Технології інтегративного навчання у підготовці майбутнього лікаря. *Молодь і ринок*. 2017. № 11 (154). С. 83–89.
7. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу : метод. рекоменд. Київ, 2016. 88 с.
8. Харитонов В. М. Віртуальний мікроскоп відкритого університету Сполученого Королівства Великобританії та північної Ірландії для вивчення геологічних дисциплін. *Проблеми теоретичної і прикладної мінералогії, геології, металогенії гірничодобувних регіонів* : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 25–26 листопада 2022 р. Кривий Ріг, 2022. С. 80–84.
9. Mikula S., Trotts I., Stone J. M., Jones E. G. Internet-enabled high-resolution brain mapping and virtual microscopy. *NeuroImage*. 2007. Vol. 35 (1). P. 9–15.

References:

1. Bondar L. A. Analiz stanovlennia problemy samostiinoi navchalnoi diialnosti v ukrainskii shkoli i pedahohitsi [Analysis of the emergence of the problem of independent learning activity in Ukrainian school and pedagogy]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly: [Zb. nauk. prats]. / zah. red. akademika V. K. Buriaka. Kryvyi Rih. 2011. № 32. S. 132-140. [in Ukrainian]*.
2. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv : Akademvydav. 2004. 352 s. [in Ukrainian].
3. Murzina O. Hrinivetska N., Vovchenko M., Shcherbakov M. Anatomichniy stil yak naibilsh tekhnolohichno vdala systema vizualizatsii v medychnii osviti [Anatomical table as the most technologically successful visualization system in medical education]. *Molod i rynek*. 2023№ 8/216. S. 106–110. [in Ukrainian].
4. Murzina O. Sut, zmist ta struktura mediakompetentnosti likaria [The essence, content and structure of a doctor's media competence]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia ta praktyka*. 2021. № 1 (66). S. 21–29. [in Ukrainian].
5. Onkovych H. V. Mediakompetentnist fakhivtsia [Media competence of a specialist]. Kyiv, 2013. 286 s. [in Ukrainian].
6. Paikush M. A. *Tekhnolohii intehratyvnoho navchannia u pidhotovtsi maibutnoho likaria* [Integrative learning technologies in the training of future doctors]. *Molod i rynek*. 2017№ 11 (154). S. 83–89. [in Ukrainian].
7. Filonenko M. M. Metodyka vykladannia u vyshchii medychnii shkoli na zasadakh kompetentnisnogo pidkhodu [Teaching methodology in higher medical school based on the competency approach]: metod. rekomend. Kyiv, 2016. 88 s. [in Ukrainian].
8. Kharytonov V. M. Virtualnyi mikroskop vidkrytoho universytetu Spoluchenooho Korolivstva Velykobrytanii ta pivnichnoi Irlandii dlia vyvchennia heolohichnykh dystsyplin [Virtual microscope of the Open University of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland for the study of geological disciplines]. *Problemy teoretychnoi i prykladnoi mineralohii, heolohii, metalohenii hirnychodobuvnykh rehioniv* : mater. KhIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kryvyi Rih, 25–26 lystopada 2022 r. Kryvyi Rih, 2022. S. 80–84. [in Ukrainian].
9. Mikula S., Trotts I., Stone J. M., Jones E. G. Internet-enabled high-resolution brain mapping and virtual microscopy. *NeuroImage*. 2007. Vol. 35 (1). P. 9–15. [in English]